

Elfelejtett erdésziskola Erdélyben

A közelmúlt során sorozatban emlékezhetünk meg erdészeti szakoktatásunk történetének jeles, kerek számú évfordulóiról, alapításuk évéről. (Selmec-Sopron 1808; Ásotthalom 1883; Temesvár-Vadászerdő 1885; Liptóújvár 1886; Görgényszentimre 1893.)

Ritkábban ugyan, de azért fel-felmerül a *Vizner Ferenc* kamarai erdőfelügyelő által Liptóújváron 1796-ban létrehozott erdészeti népiskola neve is. Továbbá a keszthelyi Georgicon keretében működött erdész- és vadásziskola, valamint a herceg Esterházy-uradalom által a 19. század első éveiben, Kismartonban alapított erdésziskola emléke.

Vannak, akik a témával kapcsolatban felemlítik a szepci Institutum Geometricum nevét is. De emlékezetbe idézhető az is, hogy a budapesti Műegyetem keretében is tanítottak erdészettant. Többek között *Horváth-Hoffmann Sándor* is előadott, aki az Országos Erdészeti Egyesület titkára, az *Erdészeti Lapok* felelős szerkesztője, az *Erdészeti zsebnaptár* sorozat megindítója és hosszú ideig át gondozója, megújítója volt.

Ezek közismert tények, részletezésükbe nem merülök. Amiről viszont már szinte egyáltalán nem történik említés, az az Erdélyben, közelebről Nagyszebenben a 19. században működött erdészeti tanintézet. Érdemes időnként letörölni a feledés porát ennek történetéről is.

A főerdőfelügyelőséggel kezdődött

Fontos évszáma a magyar erdészeti közigazgatás történetének az 1807-es esztendő: a bécsi udvari kancellária (mai fogalmaink szerint talán mondhatnánk: Miniszterelnökség) négy főerdőfelügyelőséget állított fel Magyarországon, Buda, Kassa, Temesvár és Nagyszeben székhellyel. Ezzel kapcsolatban ne bocsátkozzunk most abba a fejtegetésbe, hogy alkotmányjogi szempontból miként viszonyult egymáshoz a Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség; miként valósult meg az unió a hatalomgyakorlás szintjén Ausztria, Magyarország és Erdély között. Ez minden valamirevaló történelemtudományunkban megtalálható. Erre utalni viszont szükséges, mert amíg az első három főerdő-

felügyelőség fölött az irányítási, illetve felügyeleti jogot a magyar udvari kamarára gyakorolta, addig a nagyszebeni fölött az erdélyi főkormányzószék, a Gubernium, a fölött pedig az erdélyi udvari kancellária.

„A szászok fővárosában”

A gazdag és fontos város történelmének gazdag az irodalma is. Napjainkban az Erdéllyel kapcsolatos irodalom egyébként is szépen gyarapszik, részben ottani, részben hazai könyvkiadóknak köszönhetően. Ebből a választékból a rövidségi kedvéért most mindössze a következőkre hívom fel a figyelmet.

Hunfalvy János Magyarország és Erdély eredeti képekben című könyvét Darmstadtban adták ki 1864-ben, magyar nyelven, számos rézmetszettel illusztrálva. Nem régi hasonmás kiadása könnyebben elérhető.

Néhai *dr. Mátyás Vilmos* okl. erdőmérnök, tudományos kutató *Utazások Erdélyben* című műve a Panoráma útikönyvek sorozatban jelent meg 1977-ben. A maga idejében a román határőrizeti szervek részéről is keresett könyv volt.

Jancsó Benedek Erdély története című műve első ízben 1931-ben jelent meg, de hasonmását 2008-ban ismét kiadták.

Aki a négy magyar erdésziskola létesítésére is jóváhagyását és részben pénzt is adó I. Ferenc király működéséről kíván – legalább valamelyes áttekintést – könnyen, gyorsan szerezni, annak *Kiss-Béry Miklós II. József, II. Lipót és I.*

Ferenc című könyvét ajánlom. Az albumszerű, szép színes, olvasmányos műben a számos illusztráció között az uralkodó több személyes ábrázolása is megtekinthető.

A mai olvasó számára a városról bizonyára Románia jelenlegi államelnökének, *Klaus Johannsnak Nagyszebenről az elnöki palotáig* című könyve nyújthatja a legtöbb időszzerű információt. *Johannis szász* származású állampolgárként emelkedett az észak-balkáni térség legnagyobb országának első emberévé. (Közbevetve: Vajon teljesen elképzelhetetlen a gondolat, hogy illő megkeresés esetén az elnök esetleg segítséget tudna nyújtani ebben az iskolatörténeti kutatási ügyben, mint tősgyökeres nagyszebeni polgár és nemrég még a város első embere? Természetesen csak közvetett segítségre gondolok.)

A környezet színvonalat diktált

A ma is megyeszékhely Nagyszeben a Rákóczi-szabadságharc után magának az erdélyi guberniumnak is székhelye volt jó ideig, 1849–1865 között pedig Erdély fővárosa. Mátyás Vilmos azt írja útikönyvében, hogy Nagyszeben már a 14. századtól iskolavárosnak számított.

Mindazonáltal, sajnos sem az ő könyvében, sem Hunfalvynál nem található utalást a szóbanforgó erdésziskolára vonatkozóan. Talán Hunfalvy anyaggyűjtése idején már nem is létezett? Feltételezésem szerint egy ilyen fontos, igényes, magas színvonalú politikai-tár-

sadalmi, kulturális-vallási és gazdasági-szakmai környezetben egyszerűen nem lehetett nivótlan, netán kezdetleges iskolát létesíteni és huzamosan működtetni.

Forrásaink: Tagányi és Lesenyi

Erdély erdészeti iskolájának meglehetősen feltáratlan történetével a magyar erdészettörténet-írás egyik klasszikusa, *Tagányi Károly* egykori országos főlevéltárnok kezdett foglalkozni örökbecsű, 1896-ban megjelent *Magyar erdészeti oklevéltár* című, háromkötetes nagy művében.

Az Országos Erdészeti Egyesület ennek megrendelésével és kiadásával állított maradandó emléket a honfoglalás ezredik évfordulójának. Tagányi az első kötetben bevezetesként tömör áttekintést helyezett el erdészetünk addigi évezredes történetéről. A 25-26. oldalon foglalkozik az erdélyi erdésziskola történetével. Ez azért is fontos, mert művének készítése idején időben közel volt az iskola létezéséhez. S ha igaz is, idézve a szerzőt, hogy „ezen intézet további működéséről csak kevés adat áll rendelkezésemre”, akkor mégis legalább az iskolaalapítás előzményeit részletesen be tudta mutatni.

A másik forrásunk *dr. Lesenyi Ferenc Erdészeti szakművelődésünk és felsőbb erdészeti szakoktatásunk történelmi alapjai* című műve. Ezt a Magyar Királyi József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Bánya-, Kohó- és Erdőmérnöki Karának Könyvkiadó Alapja jelentette meg 1940-ben.

Dr. Lesenyi Ferenc (1887–1962) okl. erdőmérnök és műegyetemi közgazdász-mérnök, Kaán Károly egykori titkára 1923-tól a soproni Erdőmérnöki Karon tanszékvezető tanárként, 1951-ben történt nyugdíjazását követően pedig még 1959-ig meghívott előadóként oktatott erdészeti politikai, jogi, közgazdasági és közigazgatási ismereteket. Emellett magas színvonalon és nagy lelkiismeretességgel művelte az erdészettörténet-írást is. A nagyszebeni erdésziskola dolgában az említett kis kötetében ő is teljes mértékben Tagányi munkájára támaszkodott.

A kulcsemberek: Guillaume Athanasius

Erdély saját erdésziskolájának megteremtése beleillett abba az iskolaalapításokban megnyilvánuló szellemi áramlatba, valahol a magyar reformkor hajnalán, amelynek dátumait írásunk elején felvillantottuk.

Az első próbálkozás 1807-ben történt az erdélyi gubernium részéről és a kolozsvári líceum melletti elhelyezéssel. A valóban megvalósult kezdeményezést azonban Guillaume Athanasius nagyszebeni kamarai főerdőfelügyelő tette meg, 1811-ben. Ajánlatára az erdélyi udvari kancellária 1812-ben engedélyezte, hogy a hozzá beosztott, illetve jelentkező fiatalembereket erdészeti képzésben részesíthesse.

A döntő évszám: 1817

Ez a gyakorlati oktatás alkalmasint pozitív eredményeket mutathatott fel (a semmihez képest mást nem is igen mutathatott), de a feleltes szerveket ez már nem elégítette ki. Amint Tagányi írja: „... hosszás bizottsági tárgyalások után a dolog odáig ért, hogy a fölség 1817. évi szeptember 8-án Erdély részére Nagy-Szebenben egy erdészeti intézet felállítását elrendelbette”.

„Fölség” alatt ebben az esetben is ugyanaz az I. Habsburg Ferenc király értendő, aki annak idején a lipótvárosi (hradeki) erdészeti népiskola, majd a selmechányai önálló felsőfokú Forst-Institut ügyét is felkarolta (majd Selmec után a hradekit „ejtette”).

A 43 évig (!) uralkodott császár és király országzászlásának ellentmondásos időszakában indult be, majd erősödött meg a klasszikus magyar polgári reformkor és ennek tünetei közé tartozott a kultúra, az oktatás fejlesztése is. A Selmec versus Hradec eset is mutatja, hogy nem ellentmondásoktól mentesen.

Szó szerint olvasható, latinul

Tehát a Fölség eme legfelsőbb döntése alapján 1817. szeptember 9-én az erdélyi udvari kancellária kiadta rendeletét a fő-kormányzószék irányában az iskola felállításáról. A Bécsben keltezett, *Teleki Sámuel* és *Benyovszky Mihály* által aláírt, latin nyelvű okmányt Tagányi említett művének III. kötetében a 45. tételszám alatt szó szerint közli.

Ebben Nagyszeben városa a már említett ókori nevén, mint Cibinium szerepel. A kancellária egyben elrendelte Guillaume-nak, hogy gondoskodjon megfelelő helyiségekről, azok fűtéséről és tanári működéséről 1817. november 1-jén kezdje meg. Mindjárt az 1. pontban úgy rendelkezett, hogy a botanikát a neves nagyszebeni gyógyszerész, *Sigerus Péter* – a *Flora Transylvaniae* egyik szerzője – oktassa az erdész-praktikánsoknak.

Mikor szűnt meg?

A nagy kérdőjel ezek után már csak az, hogy meddig működött, s mikor és hogyan szűnt meg az iskola. Nem tudjuk. Tagányi és az ő nyomán Lesenyi azt írja: „*Alkalmasint az abszolút korban szűnt meg, mert pénzalapjairól még a batvamas évek irataiban is szó van.*”

Ez a befejező mondat is talányos némiképpen, mert van, aki az abszolutizmus kezdetét az ún. olmtüzi alkotmány oktrojálásától, vagyis nemzetünkre kényszerítésétől számítja, s van, aki a szabadságharc elvesztésétől, az 1849. augusztus 13-i világosi fegyverletételtől.

Esetleg a komáromi vár feladásától, 1849. október 2-től. Befejeződésének lehetséges dátumai: az októberi diploma kiadása, 1860. október 20., vagy a bécsi diktatúra kényszerű felpuhulását még jobban tükröző későbbi dátumok, de legkésőbb 1867. február 17., a Habsburg-Magyar kiegyezés napja. Tehát még az 1860-as évek első felébe beleférne Tagányinak ez a bizonytalan kor-meghatározása a szebeni iskola megszűnésével kapcsolatban. Hiszen egy szász-német iskola működése összeegyeztethető volt a „germanizáló” abszolutizmus érdekeivel is.

Egyik ősforrása volt szakmánknak

Élt tehát kb. 35–45 évet, s ez bizony nem kevés idő egy iskola esetében. Lehetetlen, hogy ne hagyott volna több és mélyebb nyomot maga után, legalább Nagyszeben helytörténetében. Hatása kisugározhatott az „erdők országának” más tájaira is.

Erről a nem is olyan régi historiáról azért csaptam le a feledés porát ezzel a kis írással, mert az Országos Erdészeti Egyesület fennállásának 150. évfordulója alkalmából a jubileumi vándorgyűlését Erdélyben kívánja lebonyolítani. Szép gondolat! S az is szép lenne, ha ennek folyamánként sikerülne a nagyszebeni „schola Sylvana” helyét megtalálni.

Ezt a kutatási feladatot a közelben – legalább is közelebb – élő erdélyi magyar kollégáknak volna célszerű felvállalni. Talán a levéltári kutatásban járatos hazai kollégák is tudnának nekik segíteni. Végül is az erdészszakma egyik ősforrásáról van szó. Hiszen ez az iskola feltehetően évtizedeken át engedte ki kapuin tanult elődeinket, az erdészeti műszaki értelmiséget, akik nélkül nem jött volna létre, s ma sem létezne az Egyesületünk sem!

Dr. Király Pál

Egyesületünk újonnan belépett tagjai

Bajai Helyi Csoport: Tózsér Zoltán erdőmérnök;

Balassagyarmati Helyi Csoport: Berecki Tibor erdész-technikus; Nyíró Sándor erdésztechnikus;

Baranya megyei Helyi Csoport: Matáncsi János erdőmérnök; Kalla Csaba egyéb felsőfokú; Berki Balázs egyéb felsőfokú; Fridrich Ágnes egyéb felsőfokú; Pandur Krisztián erdésztechnikus; Papp Tivadar egyéb felsőfokú; Kocsis László egyéb felsőfokú; Reith Gábor erdésztechnikus; Molnár Dénes erdőmérnök; Mésző Ferenc nincs megadva;

Békés megyei Helyi Csoport: Goda Péter Dr. egyéb felsőfokú;

Bp. HM Helyi Csoport:

Végyári Jenő erdőmérnök; Boross László erdőmérnök; Szalai Máté erdésztechnikus; Kispál Péter erdésztechnikus; Kalocsay Balázs egyéb felsőfokú;

Bp. ÁSz Helyi Csoport:

Kiczko Mónika erdőmérnök; Gubacsi Gábor erdőmérnök;

Csongrád megyei

Helyi Csoport: Szabó

Tibor egyéb felsőfokú;

Debreceni Helyi

Csoport: Mibalik István egyéb felsőfokú; Kocsis István Attila egyéb felsőfokú;

Egri Helyi Csoport: Reményfy László erdőmérnök; Budai János erdésztechnikus; Tölgyesi Gergő egyéb felsőfokú; Domján István erdésztechnikus; Farkas Lajos erdésztechnikus;

Erdélyi Helyi Csoport: Benkő Levente erdésztechnikus; Vajda Béla erdésztechnikus; Cseke László erdésztechnikus; Kisgyörgy Sándor erdésztechnikus; Marczi Hunor Botond erdésztechnikus; Kolumbán Zoltán erdésztechnikus; Pál János erdésztechnikus; Kelemen Sándor erdésztechnikus; Orbán Vilmos erdésztechnikus; Fosztó László faipari technikus; Fodor Mibály erdésztechnikus; Veres István tanuló; Hompoth Ervin egyéb felsőfokú; Bokor Csaba egyéb középfokú; Farcas Viorel erdőmérnök; Sánduly Katalin tanuló; Márton Rajmund tanuló; Mester Sándor erdésztechnikus; Csákány László József egyéb felsőfokú;

Győri Erdőgazdasági Helyi Csoport: Orbán Tamás erdésztechnikus;

Kaposvári Helyi Csoport: Felkai István Ottó erdésztechnikus; Dongó Lejla erdésztechnikus; Németh Sándor erdőmérnök; Freller Mónika erdőmérnök; Kocsis László egyéb felsőfokú;

Kaszói Helyi Csoport: Bencsik Norbert erdőmérnök;

Kecskeméti Helyi Csoport: Berényi-Garaczi Judit egyéb felsőfokú; Berényi György egyéb felsőfokú; Rapi Zsolt egyéb felsőfokú; Winter Katalin erdésztechnikus; Gubica Lászlóné egyéb felsőfokú; Szűcs Imre erdőmérnök; Szűcsné Fias Mónika erdésztechnikus; Geiger Csaba erdésztechnikus; Kripóczki Ádám erdésztechnikus;

Mátrafüredi Helyi Csoport: Agócs László tanuló; Gulyás Attila tanuló; Kovács Dóra tanuló; Menyhárti Péter tanuló; Horváth Imre tanuló;

Miskolci Helyi Csoport: Jónyer Imre erdésztechnikus; Kiss Gábor erdésztechnikus; Mészáros Melinda Mária egyéb felsőfokú; Fekete Ádám erdőmérnök; Erdélyi Attila erdésztechnikus; Fejes Ákos erdésztechnikus; Márton István András erdésztechnikus;

Nagykanizsai Helyi Csoport: Szmodics Miklós erdésztechnikus;

Pápai Helyi Csoport: Bali István; Jubász Balázs erdésztechnikus; Meleg Ferencné egyéb felsőfokú; Vajai Dániel erdőmérnök;

Sopron Hallgatói Helyi Csoport: Kozák Gábor tanuló; Magassy Erik tanuló;

Horváth Gábor tanuló; Simon Márton tanuló; Meinczinger Gergő tanuló; Fellner Zoltán tanuló; Aczkov Szlávko tanuló; Németh Bálint tanuló; Molnár Dániel tanuló; László Jozsef tanuló; Gyöngy Ferenc tanuló; Szita Kristóf tanu-

ló; Deák István tanuló;

Hegede István tanuló;

Kollár Sára Katalin tanu-

ló; Baltringer Ajnó tanu-

ló; Febér Adél tanu-

ló; Cséfalvay Ákos tanu-

ló; Kocsi Dóra tanu-

ló; Bácsai Róbert Attila tanu-

ló; Víghe Xénia Szimone-

ta tanuló; Szabó Márton tanu-

ló; Pásztor Virág tanu-

ló; Dávid Bálint Áron tanu-

ló; Sudár Ferenc János

tanuló; Sudár Ferenc János tanuló; Si-

mon Dávid István tanuló;

Soproni Helyi Csoport: Kozák Gábor Zoltán erdésztechnikus; Varga Gyula erdőmérnök; Gál Balázs erdőmérnök;

Székesfehérvári Helyi Csoport: Hegedűs Miklós egyéb középfok; Neukum Tamás erdőmérnök; Nánási Sándor erdésztechnikus;

Szombathelyi Helyi Csoport: Takács Tamás erdésztechnikus; Hujber Zoltán erdésztechnikus; Gombkötő István erdésztechnikus;

Szolnoki Helyi Csoport: Jubász Beáta egyéb felsőfokú;

Tamási Helyi Csoport: Both Hajnalka egyéb felsőfokú;

Vértesi Helyi Csoport: Pálmai Béla egyéb felsőfokú; Bartus Zoltán egyéb felsőfokú; Kovács András egyéb középfokú;

Visegrádi Helyi Csoport: Tóth Kristóf erdőmérnök; Czémán Péter erdésztechnikus; Rácz Ania; Havasi Tibor erdőmérnök; Börzsönyi Tünde Márta egyéb felsőfokú; Monori András erdésztechnikus; Takács Attila erdőmérnök;

Verga Veszprémi Helyi Csoport: Fethné Pista Brigitta Csilla egyéb felsőfokú;

Zalaegerszegi Helyi Csoport: Czémán Gábor egyéb felsőfokú; Kasza Béla erdésztechnikus.

